

KONFIRMÁCIÓI KÁTÉ

✦ KONFIRMÁCIÓI ✦ KÁTÉ

Luther Kiadó
Budapest, 2005

Készítette az evangélikus püspökök által megbízott
lelkészek munkaközössége.

© Magyarországi Evangélikus Egyház Luther Kiadója,
2005

ELSŐ RÉSZ

EGYHÁZUNK ALAPVETŐ TANÍTÁSA

❖ I. KONFIRMÁCIÓRA KÉSZÜLÖK ❖

1. Mire készülsz most?

Most konfirmációra készülök.

2. Miért készülsz konfirmációra?

Azért készülök konfirmációra, mert meg vagyok keresztelve. Ez arra kötelez, hogy megismerjem evangélikus egyházunk tanítását, megvalljam hitemet szóval és cselekedettel, és az úrvacsorával élők közösségébe lépjek.

3. Hány része van a konfirmációnak?

A konfirmációnak két része van: a konfirmációi vizsga és a konfirmációi istentisztelet.

4. Miről adsz számot a konfirmációi vizsgán?

A konfirmációi vizsgán arról adok számot, hogy megismertem az evangélikus egyház alapvető tanítását. Jn 8,31–32.

5. Mi történik a konfirmációi istentiszteleten?

A konfirmációi istentiszteleten megvallom hitemet. A gyülekezet Isten Szentlelkéért könyörög. A lelkész a nevünkön szólít, kezét fejünkre teszi, megáld bennünket Isten igéjével. Ezután úrvacsorát veszünk. Fil 1,6; Ef 4,13–15.

6. Hogyan vallod meg hitedet?

*Hálát adok Istennek, az én Teremtőmnek,
hogy engem a keresztség által gyermekévé fogadott.*

Hiszem, hogy Jézus Krisztus az én Uram és

Megváltóm,

aki nekem is bűnbocsánatot szerzett a kereszten.

Vallom az evangélikus keresztyén egyház

tiszta és igaz tanítását,

és hozzá hűséggel ragaszkodom.

Kérem a Szentlélek világosságát és erejét,

hogy a bűn ellen harcoljak,

a szeretetben növekedjek,

és a hitben megálljak

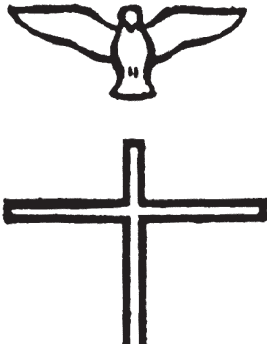
mindhalálig. Ámen.

Mt 10,32–33; Jel 2,10.

JEGYZETEK

A konfirmáció latin szó. Magyarul azt jelenti: megerősítés.
Konfirmandusok azok, akik a konfirmációra készülnek.

Olvassuk el együtt: 2Tim 2,1.

❖ II. MEG VAGYOK KERESZTELVE ❖

7. Mit tett veled Isten, amikor megkereszteltetek?

Amikor megkereszteltetek, Isten Jézus Krisztusért gyermekévé fogadott. Rm 8,14–17.

8. Mi a keresztség?

A keresztség nem egyszerűen víz, hanem Isten parancsolatával elrendelt és Isten igéjével együtt használt víz

9. Melyik Istennek ez az igéje?

Jézus Krisztus mennybemenetele előtt ezt mondta tanítványainak: „Nekem adatott minden hatalom mennyen és földön. Menjetek el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet, megkeresztelve őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében, tanítva őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam nektek; és íme, én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig.” (Mt 28,18–20.) – Ezekkel a szavakkal rendelte el Jézus Krisztus a keresztséget.

10. Mire emlékeztet a víz használata a keresztségnél?

A víz használata arra emlékeztet, hogy a keresztség által Isten megtisztít a bűntől, és új életet ad. ApCsel 2,38.

11. Mit ad Isten a keresztség által?

A keresztség által Isten bűnbocsánatot, életet és üdvösséget ad. Jézus Krisztus azt mondta: „Aki hisz, és megkeresztelkedik, üdvözülni fog, aki pedig nem hisz, elkárhozik.” (Mk 16,16.)

12. Mire ösztönöz és kötelez a keresztség?

A keresztség arra ösztönöz és kötelez, hogy higgyek az Úr Jézus Krisztusban, s ebben a hitben meg is maradjak, mert Jézus szavai szerint a keresztség a hívőnek válik üdvösségére.

JEGYZETEK

a) A keresztség szentség. Két szentségünk van: a keresztség és az úrvacsora. Ezeket Jézus Krisztus rendelte üdvösségünkre. A szentségben Isten igéje látható jellel van összekapcsolva. A keresztségben a látható jel a víz. A jel emlékeztet arra, hogy mit cselekszik Isten velünk a szentségben.

b) A keresztelés történhet gyermek- vagy felnőtt korban. Megkereszteljük a gyermekeket is, mert Jézus azt akarja, hogy ők is részesüljenek az üdvösségben, amelyet halálával és feltámadásával szerzett. A keresztelés így tör-

ténik: A keresztelest végző lelkész elmondja a szereztetési ígéretet. A szülők és a keresztszülők elmondják a Miatyánkot és az Apostoli Hitvallást. Majd ígéretet tesznek, hogy a gyermeket az evangélikus keresztyén hitben nevelik. Ezután a lelkész az Atya, Fiú és Szentlélek nevében háromszor vizet önt a gyermek fejére. Végül megáldja a gyermeket.

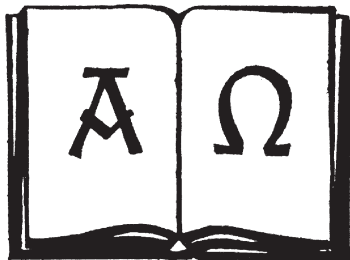
c) Luther Márton kísértései közben mondogatta, vagy krétával asztalára írta ezeket a szavakat: „Meg vagyok kereszelve!” Ezzel azt akarta mondani: Én a keresztség által Istené vagyok, s ezért tőle semmi el nem szakíthat.

Olvassuk el együtt: ApCsel 8,26–40.

❖ III. ISTEN SZÓL HOZZÁNK ❖

13. Hogyan szól hozzánk Isten?

Isten igéjében szól hozzánk.

14. Mit tartalmaz Isten igéje?

Isten igéje az ő törvényét és evangéliumát tartalmazza.

15. Mi a törvény és az evangélium rövid összefoglalása?

A törvény rövid összefoglalása a Tízparancsolat. Az evangélium rövid összefoglalása ez az ige: „úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát

adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.” Jn 3,16.

16. Hol halljuk Isten igéjét?

Isten igéjét a Jézus Krisztusról szóló igehirdetésben halljuk.

17. Mi az igehirdetés forrása?

Az igehirdetés forrása a Biblia.

18. Mi a Biblia?

A Biblia az a könyv, mely Isten igéjét tartalmazza, ahogyan azt a próféták, valamint az apostolok hirdették.

19. Kik voltak a próféták és az apostolok?

A próféták Isten választott emberei voltak, akik Isten akaratát hirdették és az Üdvözítő eljöveteleéről jövendöltek. Az apostolok pedig az üdvözítő Jézus Krisztus megérkezéséről tanúskodtak.
Zsid 1,1; 2Pt 1,21.

20. Hány részből áll a Biblia?

A Biblia két részből áll: Ószövetségből (Ótesta-

mentum) és Újszövetségből (Újtestamentum).
2Móz 19,5; Jer 31,31; Mk 14,24.

21. Miről szól az Ószövetség?

Az Ószövetség arról szól, hogy Isten megteremtette a világot, majd megígérte a Megváltót a bűnbeesett embernek, és előkészítette eljövételét Izrael népének történetében.

22. Miről szól az Újszövetség?

Az Újszövetség arról szól, hogy Isten Jézus Krisztus személyében elküldte a megígért Megváltót, és általa üdvösséget szerzett minden embernek.

JEGYZETEK

a) *Isten ígését különböző alkalmakon hallhatjuk:* pl. istentiszteleteken, bibliaórákon, az egyház tanításában, a keresztyén család ünnepi alkalmain. A keresztyén ember naponta olvassa Bibliáját. A Bibliát figyelmesen, kitartóan, imádkozva, hittel és engedelmes szívvel olvassuk!

b) *A Biblia emberi mű is.* Saját korának a viszonyait tükrözi, de igaz és örökkévaló bizonyosságtétel (prédikáció) Jézus Krisztusról. – A Biblia úgy keletkezett, hogy a pró-

féták és az apostolok igehirdetését vagy maguk, vagy mások leírták. Ezeknek az iratoknak az összegyűjtése évszázadokig tartott. Az Ószövetség könyveit héber nyelven tekercsekre írták, és Krisztus születése előtt 300 körül állították össze. Az Újszövetség könyveit görög nyelven írták, és Krisztus születése után 200 körül állították össze. Az eredeti kéziratok természetesen már nincsenek meg, de nagyon gondosan készült, igen régi másolatok maradtak ránk. – A Bibliát sok nyelvre lefordították. Ma több, mint kétezer nyelven olvasható. A teljes Bibliát magyar nyelvre Károli Gáspár fordította le először 1590-ben.

c) *A Biblia egész kis könyvtár.* Az Ószövetségben 39, az Újszövetségben 27 könyv van. Összesen tehát 66 könyv. A Biblia könyveit három csoportra osztjuk: történeti, tanítói és prófétai könyvekre.

Az Ószövetség könyvei:

Mózes 5, Józsué, Bírák, Ruth, Sámuel 2, Királyok 2, Krónika 2, Ezdrás, Nehemiás, Eszter, Jób, Zsoltárok, Példabeszédek, Prédikátor, Énekek éneke, Ézsaiás, Jeremiás, Jeremiás Siralmi, Ezékiel, Dániel, Hóseás, Jóel, Ámós, Abdiás, Jónás, Mikeás, Náhum, Habakuk, Zofóniás, Haggeus, Zakariás, Malakiás.

Az Újszövetség könyvei:

Máté, Márk, Lukács, János evangéliuma, Apostolok Cselekedetei, Pál apostol levelei: Rómaiakhoz, Ko-

rinthusiakhoz 2, Galatákhoz, Efezusiakhoz, Filippiekhez, Kolosséiakhoz, Thesszalonikaiakhoz 2, Timóteushoz 2, Tituszhoz, Filemonhoz; a Zsidókhoz írt levél, Jakab, Péter 2, János 3, Júdás levele és a Jelenések írt könyve.

d) A *Biblia* görög szó, azt jelenti: könyvek, sok könyv. Testamentum: latin szó, azt jelenti: végső, megmásíthatatlan rendelkezés. A Bibliában Isten megmásíthatatlan akaratát közli velünk. Ó- és Újszövetségnek azért nevezük a Biblia két részét, mert arról adnak hírt, hogy Isten szeretetből szövetségébe fogadta az embert. Az Ószövetség arról a szövetségről szól, amelyet Isten Mózes által kötött Izrael népével. Az Újszövetség pedig arról a szövetségről szól, amelyet Isten Jézus Krisztus által kötött az emberiséggel.

Olvassuk el együtt: 1Sám 3,1–14.

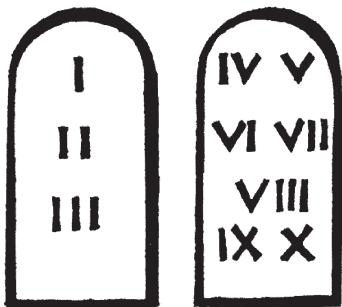
❖ IV. ISTEN MEGTÉRÉSRE HÍV ❖

23. Miért szólított meg és szól most is hozzád Isten?

Isten azért szólított meg és szól most is hozzám, mert szeret, és azt akarja, hogy visszatérjek hozzá. Zsolt 119,176; Ez 34,11.

24. Miért kell Istenhez visszatérned?

Azért kell Istenhez visszatérnem, mert elfordultam tőle, nem bíztam benne, és nem cselekedtem akaratát. Ez a bűn. Rm 3,12.

25. Honnan ismerheted meg bűnödöt?

Bűnömet Isten törvényéből, a Tízparancsolatból ismerhetem meg. Rm 7,7.

26. Hogyan szól a Tízparancsolat?

A Tízparancsolat rövid formájában így hangzik:

- ∴ 1. Ne legyen más Istened!
- ∴ 2. Ne vedd hiába Istened nevét!
- ∴ 3. Szenteld meg az ünnepnapot!
- ∴ 4. Tiszteld atyádat és anyádat!
- ∴ 5. Ne ölj!
- ∴ 6. Ne paráználkodjál!
- ∴ 7. Ne lopj!
- ∴ 8. Ne tégy felebarátod ellen hamis tanúbizonyságot!
- ∴ 9. Ne kívánd felebarátod házát!
- ∴ 10. Ne kívánd felebarátod házastársát vagy bármiféle tulajdonát!
- ∴ 2Móz 20,1–17.

27. Hogyan foglalja össze Jézus Isten parancsolatait?

Jézus két nagy parancsolatban foglalja össze a

Tízparancsolatot: „Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elméd-
ből. Ez az első és nagy parancsolat. A második
pedig hasonló ehhez: Szeresd felebarátodat, mint
magadat.” 5Móz 6,5; 3Móz 19,18.

28. Mit mutat Isten törvénye?

Isten törvénye megmutatja Isten akaratát, hogy
mit kíván tőlem.

Azután megmutatja engedetlenségemet, hogy
mennyire nem fogadok szót Neki.

Végül megmutatja tehetetlenségemet, hogy
Isten akaratát a magam erejéből nem tudom meg-
tenni. Ezért elveszett és megítélt ember vagyok.
Rm 7,14–25.

29. Miben mutatkozik Isten haragja és bü- ntetése?

Isten haragja és büntetése abban mutatkozik,
hogy vádol a lelkiismeretem, terhel a bűn sok-
féle következménye, halál és ítélet vár reám.

Rm 6,23; Rm 1,18.

JEGYZETEK

a) Isten a Tízparancsolatot először Izrael népének adta Mózes által. Ez a Sínai-hegyen történt. (2Móz 20.)

b) A bűn büntetése és következményei a gonosz szavak és cselekedetek, ezek nyomában az emberi együttélés megromlása, viszálykodás, háború és kizsákmányolás, mindenféle nyomorúság, betegség, végül a halál és az ítélet.

Olvassuk el együtt: Lk 15,1–32.

❖ V. JÉZUS A MEGVÁLTÓ ❖

30. Miért van szükségünk Megváltóra?

Azért van szükségünk Megváltóra, mert a bűn és a halál uralkodik rajtunk, és nem szabadulhatunk tőlük a magunk erejéből. Rm 7,24–25; Ézs 43,11.

31. Hogyan segített rajtunk Isten?

Isten úgy segített rajtunk, hogy Megváltót küldött: egyszülött Fiát, Jézus Krisztust. Gal 4,4–5; Jn 8,36.

32. Kicsoda Jézus Krisztus?

Jézus Krisztus valóságos Isten és valóságos ember. Ő az én Megváltóm, Uram és testvérem. Jn 20,17;28; Mt 16,16; Jn 13,13.

33. Hogyan váltott meg minket Jézus Krisztus?

Jézus Krisztus úgy váltott meg minket, hogy valóságos Isten létére emberré lett. Nem önmagának élt, hanem halálra adta magát értünk. El-

szenvedte helyettünk bűneink büntetését a kereszten, és feltámadásával legyőzte a bűn és a halál hatalmát. Mt 20,28; 1Pt 1,18–19.

34. Mitől váltott meg Jézus Krisztus?

Jézus Krisztus a bűn és a halál uralmától váltott meg, és így adott új életet.

35. Mi az új élet?

Az új élet az, hogy ezután Istennek élhetünk, mint az ő szeretett gyermekei és egymásnak sze-

rető testvérei, Isten dicsőségére és embertársaink javára. 1Pt 1,3; Rm 14,7–9.

JEGYZETEK

a) Jézus születésének történetét Lukács evangélista beszéli el (Lk 2,1–21.) János evangélista pedig így szól arról, hogy Isten Fia emberré lett értünk: „Az Ige testté lett, közöttünk lakott, és láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttjének dicsőségét” (Jn 1,14.).

b) Ez a név: Jézus, magyarul azt jelenti: Szabadító. A „Krisztus” görög szó, a héber „Messiás” fordítása. Magyarul azt jelenti: Felkent, s Jézus tisztségét mutatja. Izraelben a királyokat, a prófétákat és a főpapokat kenték fel olajjal Isten szolgálatára. Jézus a Krisztus, ez azt jelenti, hogy Jézus Izrael Messiása, Isten Felkent Szolgája, nemcsak Izrael népe, hanem a világ minden népe üdvözítésére. (Mt 20,28.) Az Újszövetségben Jézust még így is nevezik: Úr, Mester, Üdvözítő, Megváltó, Ember Fia, Isten Fia, Isten Báránya, Jó Pásztor stb.

c) Jézus Krisztus életéről és megváltó munkájáról négy evangélista: Máté, Márk, Lukács és János tudósít. – Az „evangélium” görög szó, magyarul azt jelenti: örömhír, jó hír. Arról szól ez a jó hír, hogy Isten szereti az embert, és Jézus Krisztusért megbocsátja bűneinket. – Erről az örömhírről, az evangéliumról nevezzük magunkat evangélikusoknak.

d) Jézus Krisztus megváltó munkája azzal kezdődött, hogy emberré lett értünk. Megszületett a betlehemi istállóban, felnevelkedett mint a názáreti József ácsmester fia. Harmincéves korában kezdte hirdetni Isten igéjét: Térjetez meg, mert közel van Isten országa. Úgy prédikált, mint soha senki más előtte. Hallgatói ezt vallották: nagy próféta támadt közöttünk. Sok jót cselekedett: betegeket gyógyított, holtakat támasztott fel. Mindezzel jelt adott arról, hogy Isten hatalma van vele. – Népének vezetői nem fogadták el benne Isten Felkentjét, nem engedelmeskedtek megtérésre hívó szavának. Halálra ítélték istenkáromlás miatt, mert Isten Fiának vallotta magát. Mivel nem hozhattak halálos ítéletet, lázadás vádjával átadták Poncius Pilátusnak, a Római Birodalom júdeai helytartójának. Így azután keresztre feszítéssel végezték ki Jézust a kor kegyetlen szokása szerint. Jézus engedelmesen vállalta a kereszthalált, ezzel megmutatta, hogy az Atya egyetlen igaz gyermeke. Az Atya pedig azzal, hogy egyszerűen Fiát érettünk odaadta, megmutatta, mennyire szeret minket. Jézus áldozata így szerzett békességet Istennel.

e) Jézus Krisztus halála után harmadnap dicsőségesen feltámadt a halálból, megjelent tanítványainak, majd mennybe ment, s most él és uralkodik. Ezzel elvégezte megváltó munkáját: megszabadított minket a bűn hatalmából s a bűn következményeitől is. Így szerzett nekünk örök életet.

Olvassuk el együtt: Fil 2,1–11.

❖ VI. ISTENÉ VAGYOK ❖

A) ISTEN TEREMTETT ENGEM

36. Miért vagy Istené?

Azért vagyok Istené, mert ő teremtett engem minden teremtményével együtt. 1Móz 1,27; Zsolt 95,6–7.

37. Mit tanít az ember teremtéséről a Szentírás?

Az ember teremtéséről a Szentírás azt tanítja, hogy Isten az embert a maga képmására teremtette.

38. Mit jelent az, hogy Isten az embert a maga képmására teremtette?

Ez azt jelenti: szeretetből gyermekévé teremtette, hogy vele éljen boldogságban.

39. Miért teremtette Isten az embert férfivá és nővé?

Isten azért teremtette az embert férfivá és nővé, hogy egymásnak segítőtársai legyenek. Így rendelte Isten a házasságot. 1Móz 2,18–25.

40. Mire rendelte Isten az embert a világban?

Isten arra rendelte az embert a világban, hogy békében éljen, dolgozzék. Ismerje meg a természet erőit, és uralkodjék azok felett. Használja a teremtett világ kincseit maga és embertársai javára és Isten dicsőségére. 1Móz 1,27–30; Zsolt 8,5–9.

JEGYZETEK

a) Isten teremtett engem – ez azt jelenti, hogy nemcsak életemet köszönhetem Neki, hanem mindazt, amim van: adottságaimat, képességeimet, családomat, hazámat és népemem.

b) Az ember bűnbe esett, elvesztette eredeti állapotát, ezért már nem olyan, amilyennek Isten teremtette. Az Isten képmására teremtett embert egyedül Jézus Krisztus személyében ismerhetjük meg. Róla mondta az Atya: Ez az én szeretett Fiam, akiben gyönyörködöm. (Mt 3,17; Kol 1,15.)

c) A házasság a teremtő Isten akarata. Egy férfi és egy nő egész életre szóló testi-lelki közössége. Isten egyik legnagyobb ajándéka az ember életében a hűséges, hívő házastárs. Ha Isten a házasságot gyermekkel áldja meg, akkor a házastársakat szülőkké teszi. Így gondoskodik az emberiség fennmaradásáról.

d) A Szentírás azt tanítja, hogy Isten teremtette a meny-

nyet és a földet, a láthatatlan és a látható világot. Az embert felhatalmazta Isten arra, hogy használja a teremtett világ erőit és kincseit a jóra. Ezért örülünk a tudomány és a technika fejlődésének, hanem részt veszünk mindabban a munkában, ami az emberi élet békés fejlődését mozdítja elő.

Olvassuk el együtt: Zsolt 148.

B) ISTEN GONDOT VISEL RÓLAM

41. Mit cselekszik Isten a teremtett világgal?

Isten a teremtett világot fenntartja és kormányozza, gondot visel róla. Gondja van reám is. ApCsel 17,24–28.

42. Mit jelent az, hogy Isten gondot visel a világról?

Isten gondot visel a világról, ez azt jelenti, hogy kezében tartja a sorsunkat. 1Pt 5,7 ; Fil 4,6.

43. Hogyan használja fel Isten gondviselő munkájában az embereket?

Isten úgy használja fel gondviselő munkájában az embereket, hogy egymásra bízza őket.

44. Miért van a világban betegség, ínség, háború, halál, ha Isten gondját viseli?

Minden rossz oka a bűn, amely megrontja az emberi életet. Ezért imádkozunk így: szabadíts meg minket a gonosztól. 1Móz 3,17; Rm 6,23.

45. Hogyan korlátozza a gondviselő Isten a bűn hatalmát?

A gondviselő Isten a törvényt használja arra, hogy korlátokat állítson a bűn elé. Ezzel tart rendet az emberek együttélésében. 1Tim 1,8–10.

46. Mi következik abból, hogy Isten gondot visel rólad?

Semmi felől nem kell aggódnom, hanem minden dolgomban mennyei Atyámra bízhatom magamat.

47. Hogyan lehetsz a gondviselő Isten eszköze?

Úgy lehetsz a gondviselő Isten eszköze, hogy minden erőmmel és tehetséggel részt veszek olyan törvényes rend kialakításában, amely az emberiség jólétét, fejlődését, békés életét szolgálja. Ezt a rendet magam is megtartom és védelmezem.

JEGYZETEK

a) Isten napja egyformán süt minden emberre. Bölcs és jó akarata irányítja népek és minden egyes ember sorsát. Ezért kell nekünk is szeretnünk és megbecsülnünk minden embert. (Mt 5,43–48.)

b) Mivel életünk Isten kezében van, a keresztyén ember elvet minden babonát. Nem a szerencse vagy a véletlen segítségében bízunk, hanem egyedül Isten atyai jószágában és hatalmában.

c) Amikor Isten az embert férfivá és nővé teremtette, egymásra bízta őket. A gyermekeket pedig a szülőkre bízta, hogy neveljék fel őket. Így teszi Isten a családot gondviselése műhelyévé.

d) A bűntől és minden következményétől végleg és egészen csak Isten országában szabadulunk meg. De a gondviselő Isten addig is gátolja a bűn rontását, s tőlünk is azt várja, hogy szembeszálljunk a bűnnel és minden romboló következményével.

Olvassuk el együtt: 1Kir 17,1–16.

❖ VII. ISTENNEK ÉLEK ❖

A) ISTEN HITRE JUTTAT

48. Mire kötelez az, hogy Jézus Krisztus által Istené vagyok?

Istené vagyok: ez arra kötelez, hogy neki éljek és szolgáljak. Rm 6,18.

49. Hogyan élhetsz és szolgálhatsz Istennek?

Istennek úgy élhetek és szolgálhatok, ha hiszek Jézus Krisztusban. Gal 2,20; Rm 10,9.

50. Mit jelent az, hogy hiszek Jézus Krisztusban?

Hiszek Jézus Krisztusban – ez azt jelenti, hogy bízom benne és követem őt.

51. Hogyan hihetünk Jézus Krisztusban?

Egyedül a Szentlélek által hihetünk Jézus Krisztusban, mert ő teremt bennünk hitet, közöttünk egyházat. 1Kor 12,36; 1Jn 5,1.

52. Kicsoda a Szentlélek?

A Szentlélek az Atyának és a Fiúnak a Lelke.
Rm 8,9; Gal 4,6.

53. Miért van szükség a Szentlélek hitet teremtő munkájára?

Azért van szükség a Szentlélek hitet teremtő munkájára, mert a bűn miatt nem tudnék bízni sem Istenben, sem Jézus Krisztusban.

54. Hogyan teremt benned hitet a Szentlélek?

A Szentlélek az evangélium által teremt bennem hitet. Hirdetteti nekem, hogy Isten Jézus Krisztusért megbocsátotta bűneimet, s ezzel bizalmat ébreszt bennem Isten és Jézus Krisztus iránt.
Zsid 3,7–8.

JEGYZETEK

a) A bűn annyira megrontott minket, hogy nem tudunk Isten szavába bízni. Ezért adja szívünkbe Isten Szentlelkét, aki megnyitja fülünket az evangélium hallására, megvilágosítja értelmünket Isten igéjének megértésére, megszünteti félelmünket, megismerteti velünk Isten akaratát, megerősít az iránta való hűségben. A Szentírás ezt röviden így mondja: hitet ad. Ezzel a hittel valljuk Jézus Krisztust Megváltónknak.

b) Isten igéjének hirdetésére és a szentségek kiszolgáltatására rendelte Krisztus Urunk az egyházi hivatalt. Akik erre a szolgálatra elhivatást éreznek, azok a teológia (hittudomány) tanulmányozásával készülnek fel hivatásukra.

Olvassuk el együtt: ApCsel 2,1–41.

B) ISTEN EGYHÁZAT TEREMT

55. Hogyan teremti a Szentlélek közöttünk az egyházat?

A Szentlélek közösséget teremt közöttem és Jézus Krisztus között, valamint közöttem és a Krisztusban hívők között. Így teremti az egyházat, a Krisz-

tusban hívők közösségét. 1Kor 1,9; Jn 17,21;
ApCsel 4,32.

56. Mi az egyház?

Az egyház a Jézus Krisztusban hívők közössége,
Isten egy és szent népe. Ef 4,11–16.

57. Ki az egyház feje?

Az egyház feje Jézus Krisztus, mi pedig testének
tagjai vagyunk. Rm 12,5.

58. Miért egy az egyház?

Azért egy az egyház, mert egy Krisztusunk van. Ef 4,1–6; Gal 3,28.

59. Miért szent az egyház?

Az egyház azért szent, mert Istené. Ef 5,25–27.

60. Mi az egyház feladata?

Az egyház feladata, hogy hirdesse az evangéliumot, kiszolgáltassa a szentségeket, és szolgáljon szeretettel minden embernek. 2Kor 5,17–21; Lk 24,47.

61. Hogyan tartja meg a Szentlélek az egyházat?

Az egyházat a Szentlélek úgy tartja meg, hogy tagjait az evangéliummal hívja és gyűjti az egész földön, hitüket megújítja és megőrzi. Jn 10,27–30.

JEGYZETEK

a) A „keresztyén” szó azt jelenti: Krisztusé, Krisztus követője. Antiókhiaiban (Kis-Ázsia) nevezték először így Jézus tanítványait. (ApCsel 11,26.)

b) Pál apostol az egyházat az épülő templomhoz hasonlítja. (Ef 2,19–22.) Az építést Isten Lelke végzi, ami-

kor hangzik a prédikáció, megkeresztelik a gyermekeket, és a gyülekezet úrvacsorát vesz.

c) Egy másik hasonlattal azt mondja Pál apostol, hogy az egyház Krisztus teste. Ő a fő, mi pedig testének tagjai vagyunk. (1Kor 12,12–17; Rm 12,5.) Ez azt jelenti, hogy egyedül Krisztus kormányozza Szentlelkével az egyházat, ebben emberek szolgálatát használja fel.

d) Őseinkkel az Ágostai Hitvallásban ezt valljuk: „Az egyház a szentek gyülekezete, amelyben az evangéliumot tisztán tanítják és a szentségeket helyesen szolgáltatják ki.” (VII. cikk.)

e) Jézus Krisztus egyháza a történelem során több felekezetre szakadt. Ez a szétszakadozottság a keresztyénységnek nagy nyomorúsága, mert gátolja szolgálatát. Jézus Krisztus imádkozott tanítványai egységéért. (Jn 17.) Bence már most egyik lehetünk. A szolgálat közös alkalmait keresnünk kell. Az egyház egységét keresi az ökumenikus mozgalom.

f) Az egyház a „szentek közössége”. A „szentek” nem büntelen emberek, hanem hívők, akik hallgatnak Pásztorokra, Jézus Krisztusra. (Jn 10,3.)

g) Jézus Krisztus egyháza nem uralkodik, hanem szolgál az evangéliummal az egész világnak. Az egyház nem kereshet világi hatalmat vagy dicsőséget. Jézus Krisztus is azért jött, hogy szolgáljon. (Mt 20,28.)

Olvassuk el együtt: 1Kor 12.

❖ VIII. BŰNBOSZÁNATBÓL ÉLEK ❖

62. Hogyan maradhatsz meg a hitben?

A hitben úgy maradhatok meg, ha bűnbocsánatból élek.

63. Mit jelent bűnbocsánatból élni?

Bűnbocsánatból élni azt jelenti, hogy bűnösnek vallom magamat, de bízom Isten bűnbocsátó kegyelmében, és cselekszem akaratát.

64. Ki előtt kell bűnösnek vallanod magadat?

Bűnösnek vallom magamat Isten előtt, aki ellen minden bűnömmel vétkezem és embertársaim előtt, akiket megbántottam.

65. Hol találod meg Isten bűnbocsátó kegyelmét?

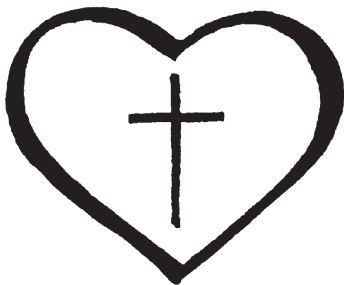
Isten bűnbocsátó kegyelmét mindenütt megtalálhatom, ahol az evangéliumot hirdetik, de különösképpen a gyónásban. Péld 28,13; 1Jn 1,9; Zsolt 32,5.

66. Hányféle gyónás van az egyházban?

Az evangélikus egyházban kétféle gyónás van: a gyülekezeti gyónás, amely a gyülekezeti istentisztelet keretében, és a magángyónás, amely a lelkész előtt négy szemközt történik.

67. Hány része van a gyónásnak?

A gyónásnak két része van. Az egyik az, hogy megvalljuk bűneinket, a másik az, hogy elfogadjuk a bűnbocsánatot. Zsolt 51,6; Lk 15,21.

68. Hogyan valljuk meg bűneinket a gyónásban?

Isten előtt minden bűnben vétkeseknek kell magunkat vallani, még azokban is, amelyekről nem tudunk. Ezt tesszük a Miatyánkban is. A

magángyónásnál azonban csak azokat a bűnöket kell megvallanunk, amelyekről tudunk és amelyek terhelik lelkünket. Zsolt 19,13; 139,4.

69. Hogyan kapsz bűnbocsánatot a gyónásban?

A gyónásban úgy kapok bűnbocsánatot, hogy a lelkész Krisztus rendelése szerint hirdeti bűneim bocsánatát, s ezt úgy fogadom tőle, mint Istentől magától.

70. Mire kötelez a bűnbocsánat elfogadása?

A bűnbocsánat elfogadása arra kötelez, hogy én is bocsánatot kérjek azoktól, akik ellen vétkeztem, készségesen megbocsássak az ellenem vétkezőknek, és Istentől tanult szeretettel munkáljam a megbékélést az emberek között. Mt 18,21–35.

JEGYZETEK

Egyházunk rendje szerint az úrvacsorához járulók előzetesen gyülekezeti gyónásban vesznek részt. A gyülekezeti gyónás alkalmával a következő kérdésekre kell felelni:

Vallod-e magadat bűnösnek és ezért kárhozatra méltónak?

Felelet: Vallom.

Bánod-e igazán bűneidet?

Felelet: Bánom.

Megbocsátottál-e mindazoknak, akik vétkeztek ellened?

Felelet: Megbocsátottam.

Igyekezel-e ezután Isten akarata szerint élni?

Felelet: Igyekezem.

Hiszed-e, hogy Isten a Krisztusért megbocsát a megtérő bűnösnek?

Felelet: Hiszem.

Olvassuk el együtt: Zsolt 51.

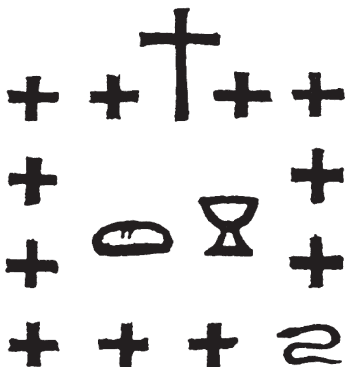
✠ IX. ÚRVACSORÁT VEHETEK ✠

71. Mi az úrvacsora?

Az úrvacsora Krisztus Urunk valóságos teste és vére kenyérben és borban. 1Kor 10,16; Jn 6,53.

72. Hogyan rendelte Jézus Krisztus az úrvacsorát?

„A mi Urunk Jézus Krisztus azon az éjszakán, amelyen elárultatott, kezébe vette a kenyeret, hálát adott és megtörte, tanítványainak adta és ezt mondta: Vegyétek, egyétek, ez az én testem, amely tiértetek adatik. Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. Hasonlóképpen, miután vacsorált, kezébe vette a poharat is, hálát adott, nekik adta és ezt mondta: Igyatok ebből mindnyájan, e pohár az új szövetség az én véremben, amely tiértetek és sokakért kiontatik bűnök bocsánatára. Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.”

73. Mit kapunk az úrvacsorában?

Az úrvacsorában Jézus Krisztus testét és vérét kapjuk és vele együtt életet és üdvösséget.

74. Hogyan vegyük az úrvacsorát?

Higgyük, hogy Jézus Krisztus teste értünk adott halálra és vére értünk ontatott ki bűneink bocsánatára. Zsid 4,16.

75. Hogyan készülünk az úrvacsoravételre?

Az úrvacsoravételre komoly önvizsgálattal és gyónással készülünk. 1Kor 11,28.

JEGYZETEK

a) Az úrvacsora szentségét Jézus az utolsó vacsora alkalmával rendelte el, a kereszthalála előtti éjszakán. A zsidók páska-ünnepének előestéjén történt ez, amikor Izrael népe az Egyiptomból való szabadulás emlékét ünnepelte. (2Móz 12,1–14; Mt 26,17–30; Mk 14,12–26; Lk 22,7–20; 1Kor 11,23–29.)

b) Az úrvacsorában Krisztus Urunk önmagát adja nekünk kenyérben és borban. A keresztség mellett ez a másik szentségünk.

c) Az úrvacsora Krisztus Urunk értünk szenvedett kereszthalálára emlékeztet. (1Kor 11,23.) – Ez a szentség is bizonyosága annak, hogy mennyire szeret bennünket. Amit a prédikációban fülünkkel hallunk, azt az úrvacsorában láthatjuk és magunkhoz is vehetjük. Ezért minden úrvacsoravétel nagy örömmel és hálaadással tölti el szívünket.

d) A római katolikus egyház tanítása szerint az úrvacsorában a kenyér és a bor a papi áldás következtében átváltozik Jézus testévé és vérévé. Jézus azonban nem szól a papi áldás ilyen hatásáról. A római katolikus egyház tanítása szerint a misében a pap feláldozza Jézus testét és véréét az ostyában és a borban, élők és holtak javára. Jézus azonban az úrvacsora szerzésénél nem szól a pap áldozatáról, csak önmaga odaadásáról. A római katolikus egyház tanítása szerint az átváltozott ostyát mint ol-

tári szentséget kell imádni, pedig Jézus nem azt mondja a szentségről, hogy azt imádjuk, hanem, hogy azt vegyük, együk és igyuk. – A református egyház a hangsúlyt arra teszi, hogy az úrvacsorában Jézus halálára emlékezünk. A kenyérben és a borban szerintük csak a hívők veszik Jézus testét és vérét, ezek is csak szellemileg. Mi, evangélikusok ragaszkodunk Jézusnak ehhez az igéjéhez: ez az én testem, ez az én vérem.

e) Mivel Jézus Krisztus az úrvacsorát hitünk erősítésére és táplálására rendelte, éljünk vele minél gyakrabban.

Olvassuk el együtt: ApCsel 2,42–47

❖ X. BESZÉLHETEK ISTENNEL ❖

76. Hogyan beszélhetsz Istennel?

Istennel imádságban beszélhetek.

77. Milyen parancsot és ígéretet adott Jézus az imádkozásra?

„Kérjétek, és adatik nektek, keressetek, és találtok, zörgessetek, és megnyittatik nektek. Mert, aki kér, mind kap, aki keres, talál, és a zörgetőnek megnyittatik.” (Mt 7,7–8.)

78. Melyik imádságot tanultuk az Úr Jézus Krisztustól?

A Miatyánkot. (Lk 11,1–13.)

79. Hogyan hangzik az Úrtól tanult imádság?

∴ *Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy,*
∴ *szenteltessék meg a Te neved!*
∴ *Jöjjön el a Te országod,*
∴ *legyen meg a Te akaratod,*
∴

: *amint a mennyben, úgy a földön is.*
: *Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma,*
: *és bocsásd meg vétkeinket,*
: *miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétke-*
: *zőknek,*
: *és ne vígy minket kísértésbe,*
: *de szabadíts meg a gonosztól,*
: *mert tied az ország, a hatalom és a dicsőség mind-*
: *örökké.*
: *Ámen.*

80. Hány részből áll a Miatyánk?

A Miatyánk a bevezetésből, hét kérésből és a befejezésből áll.

81. Mit kérünk az első három kérésben?

Az első három kérésben azt kérjük, hogy már most a földön Isten dicsőségére élhessünk akaratának engedelmeskedve, egykor pedig vele örökké.
Mt 5,16; 1Tim 2,4–6; Lk 12,32.

82. Mit kérünk a negyedik kérésben?

A negyedik kérésben azt kérjük, hogy Isten adja meg mindazt, amire a földi életben nekünk és

embertársainknak szükségünk van. Jk 1,17; Mt 4,4.

83. Mit kérünk az utolsó három kérdésben?

Az utolsó három kérdésben azt kérjük, hogy Isten naponként bocsássa meg vétkeinket, adjon erőt megállni a kísértések között és oltalmazzon meg minden bajtól és veszedelemtől. Mt 6,14–15; Jk 1,12; 4,7–8.

84. Mire biztat a Miatyánk bevezetése?

A Miatyánk bevezetése arra biztat, hogy olyan bizalommal kérjük Istent, mint édesatyánkat. Rm 8,15.

85. Mit ígér a befejezés?

A Miatyánk befejezése azt ígéri, hogy Isten megcselekszi mindazt, ami javunkra válik és az ő dicsőségét szolgálja. Ezért egyedül neki tartozunk hálaadással. 1Krón 29,11–13.

JEGYZETEK

a) Imádságainkban Isten elé visszük kéréseinket, hála adunk jó adományaiért, dicsérjük őt és magasztaljuk szent nevét. (Zsolt 50,14–15.)

b) Isten jól tudja, mire van szükségünk. Az imádság nem arra való, hogy erre őt kioktassuk. Sőt, imádság közben Isten maga tanít arra, hogy életünkben melyek a fontos és kevésbé fontos dolgok. (Mt 6,8; 6,33.)

c) Imádkozhatunk a magunk szavaival is, imádkozhatunk jó imádságos könyvből is. Az egyház nagy imád-

kozóinak imádságai segítségünkre lehetnek. Az imádkozást odaadással kell tanulgatnunk. (Rm 8,26; Fil 4,6–7.)

d) A Zsoltárok könyve Izrael népének imádságos- és énekeskönyve volt. Jézus Krisztus gyakran imádkozta a zsoltárokat, és Luther Márton is nagyon szerette ezt a könyvet. A zsoltárok a keresztyén embernek is drága öröksége.

e) Mikor imádkozunk? Kezdjük és végezzük a napot Isten nevében, imádsággal; imádkozunk étkezés előtt és után. Általában mindig és mindenütt bizalommal fordulhatunk mennyei Atyánkhoz. (1Thessz 5,17.)

f) Hol imádkozunk? Imádkozhatunk magunkban otthonunkban a családi áhítaton, a templomban az istentiszteleten. Jézus azt ígérte: ahol ketten, vagy hárman együtt vannak az ő nevében, ott van közöttük Szentlelkével, és ha egy akarattal kéri őt, meghallgatja kérésüket. (Mt 18,19–20.)

g) Jézus arra tanított, hogy az ő nevében imádkozunk mennyei Atyánkhoz. (Jn 16,23.) Ő is imádkozott tanítványaiért. (Jn 17.) Most is a mi egyetlen közbenjárónk. (1Tim 2,15.)

h) Imádságaink végén az „Ámen” azt jelenti: igen, úgy legyen. Isten jó szívvel meghallgatja minden imádságunkat. Nem teljesíti azonban minden kérésünket, csak azokat, amelyek javunkra vannak. Minden imádságunkhoz hozzá kell tennünk: Atyám, úgy legyen, ahogyan te akarod.

Olvassuk el együtt: Mt 15,21–28.

❖ XI. CSELEKSZEM ISTEN AKARATÁT ❖

86. Hogyan él a Krisztusban hívő ember?

A Krisztusban hívő ember cselekszi Isten akaratát. E nélkül senki sem üdvözülhet. Mt 7,21; Jk 2,26.

87. Miért cselekszem Isten akaratát?

Azért cselekszem Isten akaratát, mert parancsával kötelez rá, de azért is, mert hálás vagyok bűnbocsátó kegyelméért, és magam is felismerem, hogy akarata jó.

88. Honnan ismerjük meg Istennek azt az akaratát, amely megszabja életünk rendjét?

Istennek azt az akaratát, amely megszabja életünk jó rendjét, a Tízparancsolatból ismerjük meg. 2Móz 20,1–17; 5Móz 32,46–47; Zsolt 1; Mt 5,17–18.

89. Hogyan hangzik a Tízparancsolat bevezetése?

A Tízparancsolat bevezetése ez: „Én, az Úr, vagyok a te Istened.” 2Móz 20,2.

90. Mi a Tízparancsolat bevezetésének tartalma?

A Tízparancsolat bevezetésének a tartalma nem parancsolat, hanem evangéliumi kijelentés arról, hogy Isten a mi Istenünk.

91. Mire emlékeztet a Tízparancsolat bevezetése?

A Tízparancsolat bevezetése arra emlékeztet, hogy Isten mindig ad, mielőtt követel.

92. Mit kíván Isten az első parancsolatban?

Isten az első parancsolatban azt kívánja, hogy őt mindennél jobban féljük, szeressük és benne bízunk, vagyis, hogy higgyünk benne. Mt 6,24; 1Jn 5,2.

93. Mit kíván Isten a második parancsolatban?

Isten a második parancsolatban azt kívánja, hogy szent nevét hívjuk segítségül és dicsérjük. Ne mondjuk ki soha könnyelműen, rosszindulattal, vagy káromkodva. Mt 5,33–37; 7,21.

94. Mit kíván Isten a harmadik parancsolatban?

Isten a harmadik parancsolatban azt kívánja, hogy örömmel hallgassuk és tanuljuk igéjét. Így szenteljük meg az ünnepnapot, és így készülünk a hétköznapi munkára. Lk 11,28; Jk 1,22.

95. Mit kíván Isten a negyedik parancsolatban?

Isten a negyedik parancsolatban azt kívánja, hogy tiszteljük és szeressük szüleinket. Becsüljük meg népünk felelős vezetőit. Tiszteljük egyházi elöljáróinkat. Imádkozzunk szüleinkért, népünk és egyházunk elöljáróiért. Lk 2,51; Mt 22,21; Zsid 13,17.

96. Mit kíván Isten az ötödik parancsolatban?

Isten az ötödik parancsolatban azt kívánja, hogy óvjuk és védjük minden embertársunk életét, testi épségét. Minden erőnkkel küzdjünk a háború veszedelme ellen, a népek megbékéléiséért és békes együttéléiséért. Mt 5,21–26; 43–48; 1Jn 3,15.

97. Mit kíván Isten a hatodik parancsolatban?

Isten a hatodik parancsolatban azt kívánja, hogy testünk, lelkünk tisztaságát megőrizve készüljünk a házasságra. Házastársát pedig mindenki szeresse és megbecsülje. Mt 5,27–32; 19,3–9; Ef 5,22–33.

98. Mit kíván Isten a hetedik parancsolatban?

Isten a hetedik parancsolatban azt kívánja, hogy

becsületes munkával keressük kenyerünket. Embertársainkat semmivel meg ne károsítsuk, sőt segítsük anyagi előmenetelüket. 1Móz 2,15; Ef 4,28; 2Thessz 3,10.

99. Mit kíván Isten a nyolcadik parancsolatban?

Isten a nyolcadik parancsolatban azt kívánja, hogy ne hazudjunk, embertársaink jó hírnevét be ne szennyezzük, őket meg ne szóljuk, inkább segítsük becsületük megvédésére. Ef 4,25; Jk 4,11; 1Pt 4,8.

100. Mit kíván Isten a kilencedik és a tizedik parancsolatban?

Isten a kilencedik és a tizedik parancsolatban azt kívánja, hogy ne irigykedjünk, hanem megelégedéssel, békességben élünk. 1Móz 39,7–18; 1Tim 6,6–10.

101. Mit mond Isten ezekről a parancsolatokról?

Isten megáldja azokat, akik megtartják parancsolatait, viszont megbünteti azokat, akik vétkeznek a parancsolatok ellen. 5Móz 30,19–20.

102. Mit ígér Isten ezekben a parancsolatokban?
Isten azt ígéri, hogy nem hagy bennünket magunkra, mert ő Jézus Krisztus által mennyei Atyánk, mi pedig életünkben, halálunkban övéi vagyunk. Mt 28,20; Rm 14,7–8.

JEGYZETEK

a) A keresztyén élet istentisztelet, mert egész életünkkel minden cselekedetünkkel Istennek kell szolgálnunk, az ő dicsőségére és embertársaink javára. – Erre az életünket betöltő istentiszteletre készülünk elő az istentiszteletben, a bibliaórákon, általában minden alkalommal, amikor Isten igéjével és az úrvacsorával tápláljuk és erősítjük hitünket.

b) Különös kiváltságunk az, hogy Istent Atyánknak szólíthatjuk. A második parancsolat arra biztat, éljünk a lehetőséggel.

c) Életünk idejét Isten adta. Ezért azt akarja, hogy jól használjuk fel: munkára, embertársaink javára. Az ünnepnapot pedig azért rendelte, hogy erőt gyűjtsünk és ünnepeljünk. Az ünnepléshez Isten igéjének hallgatása és a pihenés is hozzátartozik. 1Móz 2,2.

d) Az ünnepnapokon istentiszteletre gyülekezünk. Az istentiszteleten Urunk szól hozzánk igéjében, mi pedig énekkel és imádsággal válaszolunk.

e) Szüleink és elöljáróink Isten gondviselő munkájának különösen fontos eszközei. Általuk Isten nemcsak gondoskodik rólunk, hanem kormányoz és irányít bennünket.

f) Az ötödik parancsolatban Isten minden ember életét és békességét védelmezi. Jézus arra tanít, hogy a parancsolat betöltését szívünkben kezdjük: ne gyűlölkedjünk, ne szidalmazunk senkit, sőt szeressünk mindenkit. (Mt 5,21–26; 43–48.)

g) A hetedik parancsolat ellen az is vétkezik, aki kiszákmányolja embertársait, vagy mások munkájából akar megélni. – A köztulajdont éppúgy meg kell becsülnünk, mint személyes javainkat. Aki hanyagul végzi munkáját, megkárosítja embertársait.

h) A kilencedik és tizedik parancsolat arra figyelmeztet, hogy minden parancsolat betöltésének a gyökere a szívünkben van. A gonosz kívánságnak kell ellenállnunk és szívbéli szeretettel kell lennünk minden embertársunk iránt.

i) A jó cselekedetek hitünk gyümölcsei. Úgy teremjenek életünk fáján, mint jó fán a jó gyümölcs!
(Mt 7,16–19.)

Olvassuk el együtt: Mt 19,16–30; 1Kor 13.

❖ XII. ISTEN MINDENT MEGÚJÍT ❖

105. Mit jelent az, hogy életedben és halálodban Istené vagy?

Életemben és halálomban Istené vagyok azt jelenti, hogy szeretetétől még a halál sem szakíthat el, mert szeretete erősebb a halálnál. Rm 8,38–39.

106. Hogyan mutatta meg Isten, hogy az ő szeretete erősebb a halálnál?

Isten úgy mutatta meg, hogy szeretete erősebb a halálnál, hogy feltámasztotta Jézus Krisztust, s vele együtt feltámaszt minket is. Jn 5,25–26.

107. Mikor lesz a halottak feltámadása?

A halottak feltámadása akkor lesz, amikor Jézus Krisztus dicsőségesen visszajön. Kol 3,4; 1Kor 15,22–23.

108. Hogyan támadnak fel a halottak?

A halottak úgy támadnak fel, ahogyan Jézus Krisz-

tus is feltámadott: valóságos, de megdicsőült testben. Jn 20,11–18; 1Kor 15,52–54; Fil 3,21.

109. Miért jön vissza Jézus Krisztus Urunk isteni dicsőségben?

Jézus Krisztus Urunk azért jön vissza isteni dicsőségben, hogy ítéljen élők és holtak felett, eltörölje a bűn valamennyi következményét és mindent újjáteremtsen. Mt 16,27; 2Pt 3,13.

110. Mi történik az ítéletben?

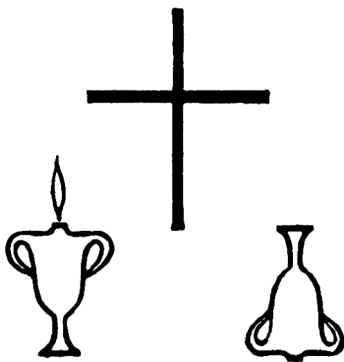
Az ítéletben mindnyájunknak meg kell jelenünk Krisztus színe előtt és számot kell adnunk cselekedeteinkről. Urunk az igazakat magához hívja örök életre, a gonoszokat pedig eltaszítja kárhozatra. 2Kor 5,10; Mt 7,24–27.

111. Mit jelent az, hogy Jézus Krisztus mindent újjáteremt?

Jézus Krisztus mindent újjáteremt: ez azt jelenti, hogy az újjáteremtett világban nem lesz többé bűn, és ezért nem lesz szenvedés és halál sem. Az ember és minden teremtett lény tökéletes békességben élhet Istennel és egymással. Jel 21,1–5; Rm 8,21.

112. Hogyan várja a keresztyén egyház visszatérő Urát?

A keresztyén egyház visszatérő Urát örvendező reménységgel és a világban való hűséges szolgálattal várja. ApCsel 1,11; Mt 25,1–30.

113. Hogyan foglalja össze és vallja meg a keresztyénség az Atya, Fiú, Szentlélek Szentháromság Istenben való hitét?

A keresztyénség, a Szentháromságba vetett hitét az ősi Apostoli Hitvallás szavaival vallja meg:

· Hiszek egy Istenben
· Mindenható Atyában,
· mennynek és földnek teremtőjében.
· És a Jézus Krisztusban,
· az ő egyszülött Fiában, a mi Urunkban,
· aki fogantatott Szentlélektől,
· született Szűz Máriától,
· szenvedett Poncius Pilátus alatt;
· megfeszítették, meghalt és eltemették.
· Alászállt a poklokra,
· harmadnapon feltámadt a halottak közül,
· fölment a mennybe,
· ott ül a mindenható Atya Isten jobbján,
· onnan jön el ítélni élőket és holtakat.
· Hiszek Szentlélekben.
· Hiszem az egyetemes anyaszentegyházat,
· a szentek közösségét,
· a bűnök bocsánatát,
· a test feltámadását
· és az örök életet.
· Ámen.

JEGYZETEK

a) Krisztus Urunk most láthatatlanul, Szentlelkével kormányozza egyházát. Egyszer azonban ígérete szerint visszatér. Akkor megmutatja teljes isteni dicsőségét, amit az Atya adott neki. – Hogy ez mikor lesz, azt nem tudjuk. Ezért tévelyegnek, akik ki akarják számítani Krisztus Urunk visszajövetelének időpontját.

b) Krisztus Urunk feltámadásával Isten megmutatta, hogy a halottak valóságos testben támadnak fel. Vagyis igazi emberi életet ajándékoz nekünk. Ez a test azonban más lesz, mint mostani testünk. Romolhatatlan és dicsőséges, mert bűn nélkül való.

c) Halottaink Isten irgalmas kezében vannak, s ezért békességben nyugszanak. Ez a keresztyén ember vigasztalása és reménysege gyászának fájdalmában. Erről a reménységről és a feltámadásban való hitünkről teszünk biznyságot minden temetés alkalmával.

d) A keresztyénség hitét kezdettől fogva ünnepélyes hitvallásokban foglalta össze. Legrégibb hitvallásunk az Apostoli Hitvallás, amely az apostolok karának hitét foglalja össze az Atya, Fiú, Szentlélek egy Istenről.

Olvassuk el együtt: Mt 25,31–46.

MÁSODIK RÉSZ
RÖVID EGYHÁZTÖRTÉNET,
EGYHÁZISMERET

❖ ISMERJÜK MEG AZ EGYHÁZ TÖRTÉNETÉT! ❖

1. AZ ELSŐ KERESZTYÉNEK ÉLETE

Jézus Krisztus egyházának magvát a tizenkét tanítvány alkotta. Péter volt az első, kit követett András, Jakab, János, Fülöp, Bertalan és Tamás. Máté, Jakab, Simon, Taddeus és Júdás. Így nevezi őket rendre a Szentírás. Őket készítette fel Jézus arra a hivatásra, hogy az egyház kicsi magva terebélyes fává növekedjék. Az egyháznak a tagjai azok, akik az apostolok tanítása alapján állnak, tehát azok, akik hiszik és vallják, hogy Jézus Krisztus az Isten Fia, a mi Urunk és Megváltónk.

Ennek a tanításnak volt az eredménye, hogy sokan hittek úgy, mint az apostolok hittek. Amikor megismerték Krisztust, mint Megváltójukat, és megkeresztelkedtek, akkor keresztyénekké lettek.

Az első keresztyének eleinte a zsidók közül kerültek ki. Jóval az első század vége előtt pogányok is nagy számmal lettek keresztyénekké.

Istentiszteleiteket vasárnap tartották, mert a

keresztyének erre a napra úgy emlékeztek vissza, mint Jézus feltámadása napjára.

Milyenek voltak az első keresztyének és milyen életet éltek? A legnagyobb részük egyszerű munkás vagy rabszolga volt. A megélhetésért keményen megdolgoztak, és egyszerű életet éltek. De volt néhány jómódú férfi és asszony, és néhányan a magasabb társadalmi osztály neveltjei voltak. Az istentiszteleten azonban mind egyenrangúak voltak. Akár gazdag, akár szegény, szabad vagy rabszolga, zsidó vagy pogány, mind testvérnek érezte magát a Krisztusban. (Jn 13,35.) Mindig vendégszeretők voltak, otthonaikba befogadták és elszállásolták az utasokat. A szegényekről és szűkölködőkről gondoskodtak. Lehetőleg gondját viselték az özvegyeknek, árváknak, betegeknek és szegényeknek. (ApCsel 2,45; 4,32–37.)

2. A PÁPASÁG KIALAKULÁSA

Egyik század a másik után telt el, és az evangélium mind beljebb és beljebb jutott Európába.

Egyesek a hittérítők közül püspökökké lettek.

Mivel Róma a birodalom fővárosa volt, a római püspök tekintélye a többi püspök fölé emelkedett. A római püspök most már arra törekedett, hogy a földön élő egész keresztyén egyház feje legyen, s mint ilyen igényelte a maga részére a pápai címet. Kijelentette, hogy Krisztus Szent Pétert az apostolok vezetőjévé tette.

A megváltozott tanítás elhomályosította az evangéliumot. Az apostolok szerint csak Isten bocsáthatja meg a bűnöket, és Jézus azért jött, hogy azt az örömhírt hozza, hogy Isten kegyelmes, és kész megbocsátani a bűnöket. De most az egyház azt tanította, hogy Krisztus ezt a hatalmat a pápának adta. A bűn következményeitől csak úgy szabadulhatunk meg, ha bizonyos „jó cselekedeteket” hajtunk végre, amelyeket az egyház előír.

Európában a pápa az egyház ura lett, sőt az uralkodók is alávetették magukat tekintélyének. Egyedül keleten tagadta meg az egyház ennek az uralkodási jognak az elismerését.

3. A NAGY EGYHÁZSZAKADÁS

IX. Leó pápa 1054-ben háromtagú főpapi küldöttséget indított útnak Konstantinápolyba. A pátriárkához intézett levelében a pápa hangsúlyozta, hogy „a római egyház feje és anyja minden más egyháznak”. Miután a pápai hatalmi igény bejelentése visszautasításra talált Konstantinápolyban, a pápa főpapi követei 1054 nyarán hivatalos kiátkozási iratot tettek le a konstantinápolyi Sophia-templom oltárára. Erre azután Mihály konstantinápolyi pátriárka, Kelet többi pátriárkáival együtt kiátkozta a római pápát. Ezzel véglegessé vált a szakadás a keleti és a nyugati egyház között.

Kialakult az ortodox egyház, amely főleg a szláv népek körében és a Közel-Keleten terjedt el.

4. AZ EGYHÁZ REFORMÁCIÓJÁNAK ELŐKÉSZÍTŐI

A francia Wald Péter, az angol Wiclif János és követőik már a középkorban az egyház tanításának és életének megtisztításáért küzdöttek. Száz évvel a lutheri reformáció megindulása előtt

Husz János prágai lelkész tételei már követelték a Szentírás egyedüli tekintélyének elismerését, az igehirdetés szabadságát a pápas kötöttségek-től, az úrvacsorának mindkét szín alatt történő kiszolgáltatását, az egyházi élet alapos reformációját. Husz János reformátori törekvése találkozott az elnyomott néprétegek szabadságvágyával is. Mikor a konstanci zsinat Zsigmond király védelmét biztosító levele ellenére, hitszegő módon máglyahalállal kivégeztette Huszt 1415-ben, megindult a huszita felkelés. A cseh nép a két szín alatti úrvacsorát jelképező kelyhet festette zászlaira, s megindult elnyomói ellen. 1436-ig tartottak a császárok és pápák zsoldosai ellen folytatott huszita szabadságharcok.

5. LUTHER MEGTALÁLJA AZ EVANGÉLIUMOT

Luther Márton 1483. november 10-én született Eislebenben. Szülei – Luther János és Ziegler Margit – egyszerű emberek voltak. A középkori szellemi megkötöttségek egész sora uralkodott az ifjú Luther életén. Ezek között a legfőbb a római egyháznak való feltétlen engedelmesség volt. Ez

az élet minden területét áthatotta. Ebben a vallásos légkörben nevelkedett Luther Márton.

1505. július 17-én bezárult Luther Márton mögött az erfurti ágostonrendi szerzetesek kolostorának kapuja. A legjobb szerzetesként küzdött Luther a kolostorban üdvösségéért.

Égő vágygal nyúlt a Szentíráshoz. A kolostorban ez vált legfőbb olvasmányává. A holt betűk meglevenedtek Luther előtt.

Isten elkezdte Luthert reformálni. Még akkor eszébe sem jutott Luthernek szembeszállni a középkori egyházzal, de már magában véve azzal a ténnyel, hogy a középkori egyház tekintélye helyett magára Krisztusra figyelt, önkéntelenül is letért a középkori vallásosság útjáról.

A Szentírás egyre tisztább és helyesebb megértésével találta meg Luther az evangéliumot, Isten vigasztaló örömezenetét.

6. LUTHER HARCA AZ IGAZ BŰNBÁNATÉRT

Luther mint wittenbergi teológiai tanár a Szentírás magyarázatát tanította. Kénytelen volt összehasonlítást tenni a Szentírás igéje és a középkori

egyház tanítása között. Megdőbbenve tapasztalta a kiáltó ellentétet.

A katolikus egyház azt vallotta, hogy Krisztus és a szentek érdemeinek fölöslegében kimeríthetetlen kincstárt örökölt az egyház, s ebből a pápa tetszése szerint osztogathat meghatározott feltételek mellett mindenkinek.

A pápák kihasználva a középkorban elért óriási hatalmukat, egyre nagyobb mértékben bocsátották áruba a szentek „érdemeit” saját kincstárjuk megtöltésére. Roppant nagy számban bocsátottak ki leveleket különböző áron, amelyek a vevőt biztosították, hogy hamarabb kerül ki a tisztító tűzből, és előbb mehet a mennyországba. Luther már 1516-ban értesült a hírhedt Tetzeli bűnbocsátócédula-árusi üzelméről. Tetzel működésére jellemző, hogy pénzesládájára ez volt felírva:

*„Amikor a pénz a perselybe csörren,
a lélek a tűzből a mennybe röppen.”*

Luther mélyen felháborodott Tetzeli kufárságán. Helyénvalónak látta, hogy nyíltan fellépjen a hamis tanítás és gonosz magatartás ellen. Erre a

célra éppen mindszentek napját választotta, amelyet Wittenbergben is nagy tömegek ünnepeltek meg. A megelőző napon, 1517. október 31-én délben kiszegelte a templom ajtajára a híres 95 tételt, amelyben megtámadta a bűnbánattal való kereskedést, de közvetve vagy közvetlenül megtámadta a pápa korlátlan hatalmát és feltétlen tekintélyét is.

A reformáció indító oka tehát elsősorban az Isten igéjéhez való hűség volt. A Szentírás minde- nek fölé helyezése Luthernek a legfőbb reformátori cselekedete. Ez már magában véve is ellene mondott a pápai hatalomnak és tekintélynek. Ez volt a reformáció teológiai indító oka. A Szentíráshoz való hűség természetesen evangéliumi magatartást is követelt, s ezért szükségképpen ellentétbe került Luther a középkori egyház romlottságával.

A széles tömegek körében óriási visszhangra talált Luther bátor fellépése a középkori egyház romlottságával szemben. A wittenbergi vártemplom 95 tétele a világtörténelem egyik legnagyobb folyamatát indította el.

7. „AZ EGYHÁZNAK REFORMÁCIÓRA VAN SZÜKSÉGE”

„Az egyháznak reformációra van szüksége, és ez nem egy embernek, a pápának, nem is a bíborosoknak a dolga, amint ez a legutóbbi zsinaton bebizonyosodott, hanem az egész keresztyénség ügye, sőt egyedül Istené” – írta Luther a 95 tételhez fűzött magyarázatában.

Luther a Szentírással kezében vitatta, hogy a szentek érdemeit a pápaság másoknak adományozhatná. Majd kifejtette, hogy a szentek sem saját érdemeikért, hanem egyedül Isten kegyelméből üdvözültek.

Maga írja: „Egyetlen örömöm és boldogságom azt látni, hogy az igazság győz.” Kész lett volna tanítását is visszavonni, ha az igéből bebizonyították volna szavai helytelenségét. A helyesen értelmezett Szentírás igazsága mellől azonban nem tántoríthatták el.

8. LUTHER A WORMSI BIRODALMI GYŰLÉSEN

A római pápa kiátkozta az Isten igéjének engedelmeskedő dr. Luther Mártont. A német császár pedig kész lett volna a pápai ítéletet végrehajtani, ha nem félt volna a közfelháboradástól. Ezért a császár a birodalmi gyűlésre akarta hárítani a felelősséget a pápai átok végrehajtásáért, Luther megégezéséért.

A pápa ígéretekkel kecsegtette V. Károly német császárt, ha Luthert elteszi láb alól. A nép azonban országszerte letépte a Luther iratainak olvasását eltiltó császári rendeletet a templomok ajtajáról.

A császárt mindez óvatosságra intette. Luthert meghívta a wormszi birodalmi gyűlésre azzal, hogy könyveit meg fogják vizsgálni. A császár megígérte, hogy Luthernek semmi bántódása sem fog esni.

1521. április 16-án délelőtt érkezett meg Luther Wormsba. A tanácsteremben fényes látvány tárult Luther szeme elé.

Ötezer embernél többen voltak benn mindenféle nemzetből. Voltak ott németek, olaszok,

spanyolok, sőt magyarok is. Középen, a trónon ült királyi bíborba öltözve V. Károly császár, mellette testvére, Ferdinánd herceg. A császári trón előtt egy asztalon feküdtek Luther iratai.

Luther hatalmas beszédben igazolta, hogy miért nem vonja vissza tanítását. Lenyűgöző szava olyan hatást váltott ki, hogy a császári megbízott jónak látta beszédében megállítani, hogy a közhangulatot ne tudja megnyerni. Mikor rövid választ kértek tőle, Luther ezt felelte: „Jól van tehát! Mivel császári felséged és kegyelmességek rövid választ követelnek, adok olyat, amelynek sem szarva, sem foga nincs: ha csak a Szentírás bizonyosságával vagy világos észokokkal meg nem győznek (mert én a pápának és a zsinatnak magában nem hiszek, mivel nyilvánvaló, hogy azok gyakran tévedtek és egymásnak ellene mondtak), lelkiismeretem Isten igéjének foglya, semmit vissza nem vonhatok, és nem is akarok, mert nem ajánlatos és nem tanácsos bármit is a lelkiismeret ellen cselekedni. Itt állok, másként nem tehetek. Isten segítsen engem! Ámen!”

9. AZ ÁGOSTAI VALLÁSTÉTEL

V. Károly 1530-ban Augsburgba (magyarosan: Ágostába) hívta össze a birodalmi gyűlést.

Lutheren még rajta volt a birodalmi átok. Coburg várát nem hagyhatta el, csak onnan kísérhette figyelemmel az ágostai eseményeket. A császár elé készített hitcikkeket sem ő írta, hanem barátja és tanártársa, Melanchthon Fülöp. A hitcikkeknél mind a 28 tétele a Biblia igazságát tükrözi, amikor az Istenről, eredendő bűnről, Isten Fiáról, megigazulásról, úrvacsoráról, gyónásról, bűnbánatról, szentségekkel való életről, egyházi rendről, szertartásokról, világi dolgokról, Krisztusnak az ítéletre való eljövételéről, szabad akaratról, a bűn okáról, jó cselekedetéről, a szentek tiszteletéről szól.

A felolvasás után kijelentette V. Károly, hogy a cikkeket végighallgatta, s azokról később fog dönteni.

A hitcikkeket tehát nem emelkedtek határozottá az ágostai birodalmi gyűlésen. A birodalmi gyűlés végeredményben is elvetette, de nem vetették el nagyszámú aláírói. S nem vetik el mind-

máig azok, akik a hitcikkeket hitvallásuknak ismerik el.

Azóta az Ágostai Hitvallás nagy utat tett meg. A világ evangélikus egyházai legtekintélyesebb hitvallási iratának a rangjára emelkedett. Hazánkban évszázadokon át ez volt egyházunk hivatalos elnevezése: „Ágostai hitvallású evangélikus egyház.”

10. LUTHER GYÜLEKEZETÉPÍTŐ MUNKÁJA

a) *A bibliafordító*

A nép nyelvén megszólaló ige, a nép nyelvére lefordított Szentírás, a nép nyelvén tartott istentisztelet – ezek voltak a szükségképpen következői a reformációnak, amely minél szélesebb mértékben akarta közkinccsé tenni az Isten igéjét.

1522 szeptemberében jelent meg Luther Újszövetség fordítása. Az egész Biblia lefordításával 1534-ben lettek készen Luther és munkatársai.

Luther bibliafordításával páratlan kincs birtokába jutott a német nép. Olyan elevenen és hűen szólaltatta meg az igét, mintha a próféták és az apostolok is németül szóltak volna annak idején.

b) Az igehirdető

Luther bátor reformátori cselekedete volt, hogy kilépett a népet semmibe vevő középkori szemléletből.

„A legjobb prédikátorok, azok, akik a népet a legegyszerűbb módon, minden bölcselkedés nélkül tanítják, amint Krisztus is így tanított, amikor példabeszédeket mondott” – írja Luther. Ő nem a tudósoknak akart prédikálni, hanem a templomajtóban álló egyszerű embernek.

c) A vallástanító

A Kis Kátét azért írta meg Luther Márton, mert egy iskolai látogatásakor észrevette, hogy a tanulók nagyon elmaradtak a keresztyén hit ismeretében és a keresztyén élet gyakorlásában. Segíteni akart a bajon. Ezért a Tízparancsolatot, a Miatyánkot, az Apostoli Hitvallást, a keresztséget, a gyónást és az úrvacsorát alapos magyarázatokkal látta el. Mindezt egy könyvecskében foglalta össze. A könyvecske a Kis Káté. Aki ezt elolvasa, különösen pedig, ha jól meg is tanulja, röviden, de nagyon alaposan megismeri egyházunk tanítását és az evangélikus keresztyénség hitét.

d) Az énekszerző

Összesen 37 éneket írt Luther. Ezek közül négy teljesen önálló, a többi pedig bibliai minták, középkori latin énekek és német népénekek nyomán készítette.

Énekköltészete is azt mutatja, hogy a múlt evangéliumi értékű hagyományaitól nem szakadt el.

Luther nemcsak szövegszerző, hanem dallamköltő is volt. Kortársa, Sachs, nürnbergi költő, „wittenbergi fülemülének” nevezte Luthert.

e) A családapá

A reformáció szakított a papi nőtlenség pápai parancsával és a reformáció munkásai – amint Isten elrendelte – tiszta családi életet éltek. 1525-ben maga Luther Márton is megházasodott, és családi élete telve volt tiszta és szent örömmel.

Felesége Bóra Katalin volt. Isten megáldotta házasságukat. Hat gyermekük született.

Boldog és munkában eltöltött élet után 1546-ban halt meg dr. Luther Márton szülővárosában, Eislebenben.

11. AZ EVANGÉLIKUS HITVALLÁSI IRATOK

Az Ágostai Hitvallás felolvasásának (1530. június 25.) ötvenéves évfordulóján (1580. június 25.) adták ki német nyelven és hirdették ki ünnepélyesen az evangélikus egyház hitvallási iratainak teljes gyűjteményét, a Konkordia Könyvet.

A Konkordia Könyv magában foglalja az egyetemes hitvallásokat és a kifejezetten lutheri hitvallásokat. Az egyetemes hitvallásokon keresztül egyházunk bizonytságot tesz saját, egyetemes, ökumenikus jellegéről és igényéről. Ezek a hitvallások egybefűznek minket a világkeresztyéniséggel, minden egyházzal.

Egyetemes hitvallási iratunk az *Apostoli Hitvallás* vagy „Hiszekegy”, amelyet minden vasárnapi istentiszteleten együttesen elmondunk, a *Níceai Hitvallás*, amely a Szentháromságról vallott hitünket foglalja össze, és az *Athanasius-féle* vagy *Kalkedoni Hitvallás*, amely a Jézus Krisztus személyéről szóló tanítást rögzíti.

A három egyetemes hitvallási iratot a Konkordia Könyvben az evangélikus hitvallási iratok követik. Ezek között első helyen áll az *Ágostai*

Hitvallás, egyházunk legnagyobb tekintélyű hitvallási irata. Ez a hitvallás a katolikus részről támadókkal szemben az *Apológiában*, az *Ágostai Hitvallás Védelmében* nyert további kiszélesítést és magyarázatot. Mindkét hitvallás Melanchthon Fülöp alkotása, de természetesen az egész lutheri keresztyénség hitbeli meggyőződését fejezi ki. Hitvallási irataink közül Luthertől származnak a *Schmalkaldeni Cikkek*, melyekben határozott hangon foglalja össze azt az evangélikus tanítást, amelyből egyházunk betűnyit sem enged. Luther *Kis- és Nagykátéja* évszázadok óta állandó vezérfonala nemcsak a kicsinyek, hanem a felnőttek hitbeli tanításának. Nagy elterjedtségük és népszerűségük oka, hogy a káték a keresztyén hit gyakorlati megvalósításáig, a keresztyén életfolytatás alapjáig nyúlnak le, s adnak világos útbaigazítást.

Hitvallási irataink sorában legutoljára keletkezett (1577) az *Egyességi Irat* (*Formula Concordiae*), amely – mint neve is mutatja – az evangélikus egyház tanítási egységének érdekében jött létre.

Ezeket a hitvallási iratokat foglalták össze egy teljes gyűjteményben, s adták ki Könyvben.

A magyar evangélikus egyház kezdettől fogva megbecsülte hitvallási iratainkat. Természetesen sohasem állította azokat a Szentírás fölé, de világosan látta, hogy mennyi segítséget jelentettek a történelmi evangélikus egyház kialakulásában és megszilárdulásában. Lelkészeink felszentelésük-
kor évszázadok óta tesznek esküt a Szentíráshoz és hitvallási irataink tanításához való hűségükre. Híveink ennek nyomán tanulják és hallgatják egyházunk szavát.

12. A REFORMÁCIÓ MAGYARORSZÁGON

Miután Luther 95 tételét a wittenbergi vártemplom ajtajára 1517. október 31-én kiszögezte, azok kinyomtatva csakhamar elterjedtek egész Európában. Eljutottak hazánkba is.

A római egyház nem nézte közönyösen a reformáció gyors hódítását, hanem mindent megtett, hogy az egyházjavítást mindjárt keletkezősekor elfojtsa. Azonban a magyar ifjak szorgal-

masan kijártak a wittenbergi egyetemre Luther és Melanchthon hallgatására.

Luther magyar tanítványai közül a legjelentősebb *Dévai Bíró Mátyás*. A nép mint a „magyar Luther”-t emlegette.

Dévai Bíró Mátyáson kívül sok neves, magyar igehirdető szolgált a reformáció ügyét.

Ezeknek a reformátoroknak és még sok más igehirdetőnek a szolgálata nyomán honosodott meg az evangélikus egyház Magyarországon. Az evangélikus egyház létrejötte a megújult igehirdetésben valósult meg, amit a gyülekezet hittel elfogadott. Így a megszűnt mise helyett a vasárnap délelőtti istentisztelet került a hitélet középpontjába. Ennek pedig legfőbb alkotórésze az igehirdetés volt. Az istentiszteleten teljesen érvényesült a nép anyanyelve. Az úrvacsorát két szín alatt szolgáltatták ki az egyházi tanításban az Isten igéjéhez való hűség érvényesült, lutheri szellemben.

13. A SZABADSÁGHARCOK ÉS A MAGYARORSZÁGI PROTESTANTIZMUS

A hatalmát visszaállítani akaró katolikus főpapság szoros fegyverbarátságot kötött a magyar népet elnyomó bécsi udvarral és a magyar nagybirtokos osztállyal.

Bocskai István erdélyi fejedelem győzelmeinek oka az volt, hogy a magyar társadalom minden osztályát a nemzeti függetlenségért és vallásszabadságért folytatott harc zászlaja alá tudta vonni.

Bocskai után *Bethlen Gábor*, a kiváló erdélyi fejedelem állt a Habsburgok elleni küzdelem élére.

Bethlen Gábornak a művét folytatta utóda, *I. Rákóczi György* erdélyi fejedelem.

A magyar protestáns egyháztörténetnek a legszomorúbb lapjai azok, amelyek I. Lipót uralkodásával kapcsolatosak.

A protestánsok vallásszabadságuk biztosítását *II. Rákóczi Ferencben* látták, hiszen a protestantizmusnak már akkor is évszázados tapasztalatai voltak arról, hogy az ige háborítatlan, tiszta hirdetésének lehetősége, a vallásszabadság biztosí-

tása elválaszthatatlanul összefügg a nemzeti függetlenséggel, a szabadság kivívásával.

14. EGYHÁZUNK 1848-BAN

Az evangélikus egyház három évszázadon át együttműködött a nemzeti függetlenségre irányuló küzdelmekkel. Nem történhetett ez másként 1848-ban sem.

A március 15-i pesti forradalom tűzbe hozta az egyházi sajtót is. A Protestáns Egyházi és Iskolai Lap március 19-i számának homlokzata nagy betűkkel hirdeti: „A sajtó szabad!”

Egyházunk népe előtt a püspökök jártak elől jó példával. Közülük is kiemelkedik *Haubner Máté* dunántúli püspök, győri lelkész.

1848 hősiességében egyházunk vezetői és tagjai bebizonyították, hogy méltók egyházunknak már akkor is 300 évre visszatekintő haladó hagyományaihoz. Evangélikus egyházunk a magyar néppel való egységét 1848-ban is tettekkel bizonyította be.

15. EGYHÁZUNK SZERVEZETE ÉS FÖLDRAJZA

a) Hazánkban minden lakott hely valamely evangélikus gyülekezethez tartozik. Ezért bárhol élünk is, mindenütt van lelkészünk és gyülekezetünk. Egy vagy több megye területén levő egyházközségek alkotják az *egyházmegyét*. Ennek élén az esperes és az egyházmegyei felügyelő áll.

Több egyházmegye képezi az *egyházkerületet*, élén a püspökkel és az egyházkerületi felügyelővel. A püspök az a gyülekezeti lelkész, akit az egyházkerület egyházközségeinek közgyűlései választanak, hogy őrökdjék az egyházi élet jó rendje felett.

Az egyházkerületek fölötti szerv az *országos egyház*, amelynek vezetője az országos egyházi felügyelő és az elnök püspök. Az országos egyházhoz tartozik a lelkész- és hittanárképzés ügye, az oktatásügy, egyházunk sajtószolgálat, a misszió, egyházunk anyagi életének irányítása, a szeretetszolgálat és a nyugellátás intézése, valamint ide tartoznak tudományos gyűjteményeink, a könyvtárak és a levéltárak.

Az egyházi törvényeket a zsinat hozza. A zsinat csak törvényeket hoz, de nem kormányoz.

b) A 2000. évi XII. törvényünk egyházunk területi beosztását újjárendezte. Három egyházkerületet állapított meg: Déli Evangélikus Egyházkerület, székhelye Budapest, Északi Evangélikus Egyházkerület, székhelye Budapest, és Nyugati (Dunántúli) Evangélikus Egyházkerületet, székhelye Győr.

A zsinat 16 egyházmegyét alakított.

Hazánkban kb. 260 önálló evangélikus egyházközség van és kb. 500 evangélikus templomban hirdetik Isten igéjét. A Magyarország lakosságának kb. 3–4%-a evangélikus, melyből százezer szórványban él, evangélikus templomtól távol, másvallású környezetben. Evangélikus egyházunk több nemzetiség egyháza. Magyar, szlovák és német nyelven folynak az istentiszteletek.

Egyházunk szórvány-egyház, mert híveink csak alig pár helyen vannak többségben, a legtöbb helyen a lakosság legnagyobb részét másvallásúak alkotják. Minden negyedik evangélikus pedig távol lakik lelkészétől, templomától. Ilyen helyzetben nem könnyű hűségesevangélikusnak megmaradni. De a szétszórtságban annál inkább keressük egymás kezét.

16. AZ EVANGÉLIKUS TEMPLOM

Az evangélikus templomot Isten ígéje és a szentségek teszik drágává. A templomot a gyülekezet építi. Építése és külseje is egészen más, mint a többi épületé. Minden azt fejezi ki: ez Isten háza.

Sokféle formában épültek a templomok. Különböző korok és tájak hatása tükröződik rajtuk. De a különféle templomoknak egy a rendeltetése: a templom a gyülekezet lelki otthona. Itt találkoznak a hívek Istennel és egymással.

Az evangélikus templom főhelyén az oltár áll. Azért áll a főhelyen, mert itt vesszük Jézus Krisztus testét és véréét. De az úrvacsorán kívüli is Krisztust hirdeti az oltár. Az oltárkép Jézus életének valamelyik eseményét állítja szemünk elé. Ha pedig oltárkép helyett magasba nyúló nagy kereszt áll az oltáron, ez a megváltás evangéliumát hirdeti. Az oltár közepén feszület áll. Arra emlékeztet, hogy Krisztus meghalt értünk. Előtte nyitott Biblia. A Szentírásból szól hozzánk Jézus Krisztus. Az égő gyertyák Jézust, a világ világosságát hirdetik, valamint az elfogyó gyertya Jézus önfeláldozására is emlékeztet. Az oltár lapjának

fehér terítőjére kerülnek az úrvacsorai edények. Az oltárterítő színe az egyházi évnek megfelelően változik.

A fehér a tisztaság és a mennyei dicsőség színe. Krisztus istenségére emlékeztet. Karácsonytól vízkeresztig és húsvéttól mennybemenetelig borítja fehér terítő az oltárt. A piros a tűz és a vér színe. A Szentlélek tüzére, Jézus és a mártírok vérére emlékeztet. Pünkösdtől Szentháromság vasárnapjáig és a reformáció ünnepén használja az egyház. A lila a lelki előkészületre és a bűnbánatra hív. Ádventnek és böjtnek a színe. A zöld Isten országa növekedésének a színe. Vízkereszt első vasárnapjától ötvened vasárnapig, továbbá a Szentháromság ünnepe utáni vasárnapokon szerepel. A fekete a gyász színe. Nagypénteken borítja az oltárt.

A szószék általában magasan áll, hogy jól hallható legyen az ige hirdetése. A szószék Isten igéje hirdetésének a helye. A prédikációban Isten üzen a gyülekezetnek. Amint a próféták Isten nevében beszéltek: „Ezt mondja az Úr!”, úgy az igehirdető is ezt teszi. Az ige alapján Isten mai szavát hirdeti. Emberi szóban Isten beszél. Az

igehirdetés középpontjában az értünk meghalt és feltámadott Jézus Krisztus áll. Az evangélikus szószék általában az oltártól balra helyezkedik el. A szószékterítő színe az oltárterítővel azonosan változik.

A keresztelő medence a keresztség szentsége kiszolgáltatásának helye. Mindnyájunkat emlékeztet keresztségünkre.

Az oltár, szószék, keresztelő medence együtt: a kegyelem helye. Az ige és a szentségek szoros összefüggésére emlékeztetnek.

Az orgona a „hangszerek királynője”. Az istentiszteleten kettős szerepe van. Egyrészt a gyülekezeti éneket kíséri és vezeti, másrészt segít az istentisztelet áhítatos légkörének megteremtésében.

Az egyházközséget a gyülekezeti tagok tartják fenn. Az adakozásra Jézus Krisztus maga hívta fel a figyelmet. (Mk 10,41–44.)

Jelképes mozdulatok mindazok, amelyekkel a keresztyén ember hitét külsőleg kifejezi. Ilyen pl. az összekulcsolt imádkozó kéz. A térdelés az Isten előtt való leborulást jelenti. A templomba érkezéskor és távozáskor csendesen imádkozunk. Imádkozás közben általában meghajtjuk fejün-

ket. Felállunk igeolvasáskor, a hitvallás mondásakor, az áldás vételekor. Ezzel fejezzük ki Isten előtti hódolatunkat. A lelkész az áldás osztásakor és a feloldozáskor felemeli kezét, a konfirmációkor pedig kézrátétellel adja az áldást. Isten kegyelmének kiárasztását jelképezi. A lelkész az áldást a kereszttel fejezi be. Ezzel emlékeztet minden áldás forrására, Jézus Krisztus halálára.

A harang hívó szava inti a híveket Isten ígéretének buzgó hallgatására. A Miatyánk imádkozásakor megszólaló kis harang összekapcsolja a gyülekezetet az otthonmaradt betegekkel, öregekkel.

Legyen a mi templomunk a mi lelki otthonunk, legyen az Istennel való találkozás erős vára!

17. AZ EGYHÁZI ESZTENDŐ

Egy esztendő evangélikus istentiszteletei során elvonnul előttünk üdvösségünk története. Az evangélikus istentisztelet évről évre végighalad az egyházi esztendőn.

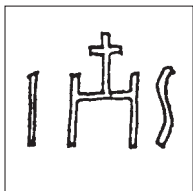
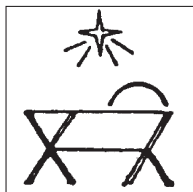
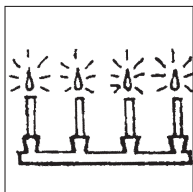
Az egyházi esztendő ádvent első vasárnapjával kezdődik. Ádvent azt jelenti: eljövétel. Négy vasárnapon át szólnak az igék Jézus Krisztus ér-

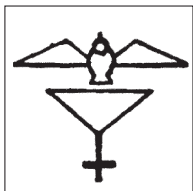
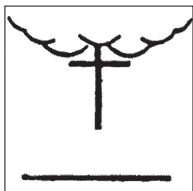
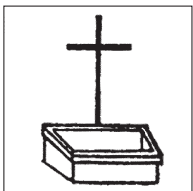
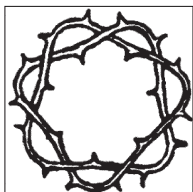
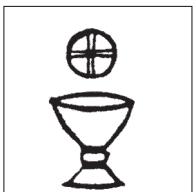
kezéséről. Jézus születését ünnepeljük karácsonykor, december 25-én. Ez az örömnep a rákövetkező időszakot is áthatja fényével. Óév estéje és újév, a naptári esztendő vége és kezdete, eredetileg nem voltak egyházi ünnepek, de Isten igéje megvilágítja fényével az elmúlt esztendőt is és a jövődőt is. Újév az egyházi esztendőben Jézus nevének ünnepe. Azt jelenti, hogy Jézus nevében kezdjük el az új esztendőt. Vízkereszt január 6-ra esik. Az egyik legrégebb keresztyén ünnepünk. Jézus megkeresztelésére és a napkeleti bölcsek hódolatára emlékezünk. Ezek pedig a misszióra utalnak. A rákövetkező vasárnapok is Jézus isteni dicsőségét hirdetik. A vízkereszt ünnepe utáni vasárnapok száma aszerint változik, hogy előbb vagy később kezdődik-e a böjt.

Böjtelő három vasárnapja: hetvened, hatvanad és ötvened vasárnapja már húsvéttól számítva visszafelé az időt. Jézus szenvedésének útjára készülünk elő. A böjti időszakban Jézus Krisztus kereszt felé vezető útját hirdetik az igék. Öt böjti vasárnap után következik virágvasárnap, Jézus jeruzsálemi bevonulásának ünnepe. Ezzel kezdődik a nagyhét. Ezen a héten Jézus Krisztus szen-

vedéstörténete áll a középpontban. Nagycsütörtök estéje az úrvacsora szerzésének ünnepe. Nagypéntek hirdeti Jézus Krisztus kereszthalálának emlékezetét. Húsvét Jézus diadalmas feltámadásának ünnepe. Ez a legrégebb keresztyén ünnep. A következő hetek húsvéttól kapják fényüket. Jézus feltámadásának öröme hatja át a húsvét utáni hat vasárnapot. A húsvét utáni ötödik vasárnap hetében, csütörtökön van Krisztus mennybemenetelének ünnepe. Ezt nevezik a katolikusok áldozócsütörtöknek.

Pünkösd a Szentlélek kitöltésének ünnepe. A következő vasárnapon az Atya, Fiú, Szentlélek, Szentháromság egy igaz Istent magasztaljuk. Szentháromság ünnepétől számozzuk a szentháromsági vasárnapokat, egészen a következő egyházi esztendőig, ádventig. A szentháromsági vasárnapok sokszíniúen beszélnek Jézus követéséről. Az utolsó négy vasárnap az egyházi esztendő zárószakasza, az eljövendő dolgokat hirdeti, az ítéletet és az örök életet. Húsvét időpontja minden esztendőben változik. Ettől függően alakul a Szentháromság ünnepe utáni vasárnapok száma is.

A Szentháromság ünnepe utáni vasárnapok között szerepel az aratási hálaadó ünnep. Október 31-én a reformáció napját ünnepeljük, mert 1517-ben ezen a napon szegezte ki Luther Márton a reformációt megindító 95 tételét.

18. BIBLIÁNK

Az Isten igéjének minél jobb megértése és terjesztése mindig legfőbb gondja volt egyházunknak.

A reformáció századában Sylvester János fordította az Újszövetséget magyar nyelvre.

Károli Gáspár református esperes, az „Istenes vénember” Isten első eszköze volt abban, hogy a magyar nép 1590-ben kezébe kapta az első anyanyelvű Bibliát.

Az utolsó században Raffay Sándor és Czeglédy Sándor fordították az Újszövetséget magyar nyelvre többek között. Legújabban pedig a Magyar Bibliatársulat ó- és újszövetségi fordító bizottsága munkájaként 1975-ben elkészült a teljes Biblia magyar fordítása, a mai nyelvünknek megfelelő szöveggel, melynek javított kiadása

1990-ben, a Vizsolyi Biblia megjelenésének 400. évfordulójára jelent meg.

19. ÉNEKESKÖNYVÜNK

Aki figyelmesen olvassa énekeskönyvünket, látja, hogy milyen gazdag énekanyag van benne. Középkori, reformáció korabeli, régi magyar énekek mellett az újabb énekkincs értékei is megtalálhatók. Nézzük meg főbb vonásaiban, hogyan alakult ki mai énekeskönyvünk.

Számos 16. és 17. századi énekeskönyvünk után 1696-ban jelent meg Ács Mihály nagy jelentőségű énekeskönyve, „Zöngedező Mennyei Kar” címen.

Az „Új Zengedező Mennyei Kar” Torkos András győri lelkész kiadásában 1743-ban jelent meg Győrött. A Zengedező régi és újabb kiadásai az egész országban elterjedtek. Ez érthető, hiszen ezek voltak az első nagyértékű magyar evangélikus gyülekezeti énekeskönyvek. A Zengedezők annyira híveink szívéhez nőttek, hogy még a 19. század folyamán is használták.

1911-ben jelent meg – 18 esztendei előkészítő

munka után – a Dunántúli Énekeskönyv, melyből több nemzedék tanulta Istent dicsérni, s adhatott könyörgésének, hívő bizodalmanak, Jézus utáni vágyakozásának énekben is kifejezést.

Mai énekeskönyvünk a korábbi énekkincseket felhasználva, illetve azokat újjakkal kiegészítve több éves előkészítő munka eredményeként 1982-ben jelent meg.

20. AZ EGYHÁZI SZERETETSZOLGÁLAT

Jézus Krisztus szeretetparancsát is gyakorolja egyházunk. 1998. évi IV. törvényünk a szeretetszolgálatról ezt mondja: „A Magyarországi Evangélikus Egyház a Jézus Krisztusban való hite gyümölcseként szeretetszolgálatot végez.” Egyházunk tehát lényegbevágó keresztyén feladatának vallja a szeretetszolgálat gyakorlását.

Egyházunkban a gyülekezetek egymást segítő, kölcsönös szeretetmunkáját a „Gyülekezeti Segély” végzi. A Gyülekezeti Segély az építkező vagy nagyszórványú gyülekezeteket segíti, hogy istentiszteleti életüket biztosítsa. Évenként minden gyülekezet adakozik a Gyülekezeti Segély céljai-

ra, s az így egybegyűlt szeretetadományt az arra rászoruló gyülekezeteknek osztják ki.

21. A VILÁGKERESZTYÉNSÉG ÚTJA

Az egyház egységéért való könyörgés és munkálkodás az egyházzal egyidős. Majdnem tizenkilenc évszázadnak kellett eltelnie, amíg az egység keresése valóban ökumenikus, az egész világot át-fogó mozgalommá válhatott.

A világ protestáns és ortodox egyházainak legnagyobb része képviselteti magát az 1948-ban alakult Egyházak Világtanácsában. Az Egyházak Világtanácsa nem valamiféle „világegyház”, vagy „csúcsegyház”, hanem olyan tagegyházak közössége, amelyek elkötelezték magukat a keresztyén egység keresése mellett.

Ezeket a feladatokat a keresztyénség nagyszabású világgyűlésein tárgyalják meg. Az Egyházak Világtanácsa ilyen világkonferenciát 1948-ban a hollandiai Amsterdamban, 1954-ben az amerikai Evanstonban, 1961-ben az indiai Új-Delhiben, 1968-ban a svédországi Uppsalában, 1975-ben Nairobiban (Kenya), 1983-ban a kanadai Van-

couverben, 1991-ben Canberrában (Ausztrália) és 1998-ban Hararéban (Zimbabwe) tartott. A világggyűlések közötti időben az Egyházak Világtanácsának 150 főből álló Központi Bizottsága szokott ülésezni évenként egyszer.

Az Egyházak Világtanácsának fontos feladata, hogy segítse tagegyházait abban, hogy a keresztyén embereknek szívügye legyen a béke, az igazságosság és a teremtett világ megőrzése.

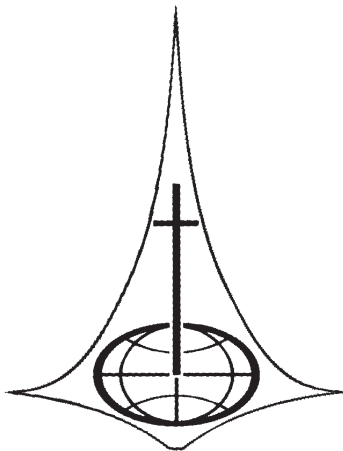
22. A VILÁG EVANGÉLIKUSSÁGA

Szerte a világon élnek evangélikus felekezetű emberek. A harmadik évezred küszöbén körülbelül 65 millió evangélikust tartanak számon. Ebből 59,5 millió evangélikus tartozik olyan egyházakba, amelyek a Lutheránus (evangélikus) Világszövetségbe tömörülnek.

A Lutheránus Világszövetség (LVSZ) 1947-ben alakult és tagegyházainak száma folyamatosan növekedett az elmúlt években. Ma 131 tagegyháza van 72 különböző országban. A legtöbb evangélikust a reformáció szülőföldjén, Németországban találjuk. Nagyon sok evangélikus él

Európa északi országaiban: Finnországban, Svédországban, Norvégiában, Dániában és Izlandon. De Európán kívül is találunk olyan országokat, ahol jelentős evangélikusság él. Ilyen országok Etiópia és Namíbia Afrikában, Indonézia Ázsiában és az Amerikai Egyesült Államok és Kanada az észak-amerikai kontinensen.

Az LVSZ a tagegyházai nevében és az ő közreműködésükkel a nemzetközi egyházi élet számos területén fejt ki tevékenységét. Ilyen jelentős

területek az ökumenikus kapcsolatok területe, a teológia, a humanitárius segítségnyújtás a rászorultaknak, az emberi jogok kérdése, a kommunikáció, a misszió és a fejlesztés területei.

A Lutheránus Világszövetség 1984-ben Budapesten tartotta világgyűlését. 1997-ben Hong Kongban tartották az LVSZ fennállásának 50. évfordulóján a világgyűlést.

HARMADIK RÉSZ
IMÁDSÁGOK

❖ IMÁDKOZZUNK ❖

KONFIRMÁCIÓI OKTATÁS ELŐTT

Mindenható Isten! Nevedben kezdjük el munkánkat. Kérünk, ne hagyj magunkra. Ajándékozz meg figyelemmel, szorgalommal és örömmel tanulás közben. Ne engedd, hogy bármi is eltávolítson bennünket Jézus Krisztustól. Add inkább, hogy minden közelebb vigyen hozzá, mert ő a mi Urunk és Megváltónk, aki bűnbocsánatot szerzett a kereszten. Ámen.

KONFIRMÁCIÓI OKTATÁS UTÁN

Mennyei Atyánk! Hálát adunk, hogy nem fáradsz el velünk törődni. Kérünk, bocsásd meg mulasztásainkat. Nevelj hitben és szeretetben minket. Őrizz meg a bűntől és az erőnkön felül való kísértésektől, hogy igaz, tiszta és hű gyermekeid maradjunk, és örömmel adjunk Neked hálát az Úr Jézus Krisztus által. Ámen.

LUTHER MÁRTON REGGELI IMÁDSÁGA

Hálát adok Neked, mennyei Atyám, szeretett Fiad, a Jézus Krisztus által, hogy ma éjjel minden kártól és veszedelemtől megőriztél, és kérlek, őrizz meg engem a mai napon is a bűntől és minden gonosztól, hogy minden cselekedetem és egész életem tetszésedre legyen. Mert én magamat, testemet, lelkemet és mindenemet kezedbe ajánlom. Szent angyalod legyen velem, hogy a gonosz ellenség erőt ne vehessen rajtam. Ámen.

LUTHER MÁRTON ESTI IMÁDSÁGA

Hálát adok Neked, mennyei Atyám, szeretett Fiad, a Jézus Krisztus által, hogy a mai napon kegyelmesen megőriztél. Kérlek, bocsásd meg minden bűnömet, mert vétkeztem azokkal, és őrizz meg ma éjjel kegyelmesen. Mert én magamat, testemet, lelkemet és mindenemet kezedbe ajánlom. Szent angyalod legyen velem, hogy a gonosz ellenség erőt ne vehessen rajtam. Ámen.

EVÉS ELŐTTI ÉS UTÁNI IMÁDSÁG

Jövel, Jézus, légy vendégünk,
Áldd meg, amit adtál nekünk. Ámen.

Aki ételt, italt adott,
Annak neve legyen áldott. Ámen.

TEMPLOMBA ÉRKEZÉSKOR

Szent házadba jöttem, Atyám,
Ó, add áldásodat reám.
Imádságom halld meg, kérlek,
S közöld velem szent Igédet. Ámen.

TEMPLOMBÓL VALÓ TÁVOZÁS ELŐTT

Szívem buzgó imádsága,
Szent Igédnek hallgatása,
Nemesítse életemet,
Munkálja üdvösségemet.
Tiszta szívet teremts bennem.
Kísérj áldással, Istenem. Ámen.

ÚRVACSORA ELŐTT

Úr Jézus Krisztus! Szent tested tápláljon drága véred üdítsen, kínos szenvedésed és halálod erősítsen engem! Úr Jézus Krisztus, hallgass meg engem! Add, hogy soha el ne szakadjak Tőled. Szabadíts meg a gonosz ellenségtől, tarts meg az igaz hitben, hogy Téged a választottak seregével dicsérjelek és áldjalak a földön ideig és a mennyben örökké. Ámen.

ÚRVACSORA UTÁN

Hálát adunk Neked, mindenható Úristen, hogy felüdítettél minket ezzel az üdvösséges ajándékkal. Kérjük irgalmadat, hogy érleld ezt bennünk erős hitté Irántad és forró szeretetté egymás iránt Jézus Krisztus Urunk által. Ámen.

GYÓNÓ IMÁDSÁG

Vallom előtted, szent és igaz Isten, hogy vétkeztem ellened és embertársaim ellen gondolattal, szóval és cselekedettel. Sok jót elmulasztottam,

sok rosszat elkövettem. Nem vagyok méltó kegyelmedre, méltó vagyok ítéletedre. Hozzád fordulok mégis: nincs más reménységem. Szent Fia-dért, az Úr Jézus Krisztusért kérek: légy hozzám irgalmas, és bocsásd meg bűnömet. Ámen.

❖ HELYEM AZ EGYHÁZBAN ❖

Egyházközségünk neve:
.....
Egyházközségünk alapításának éve:
Templomunk épült: évben.
Tornyunkban harang van.
Egyházközségünk lélekszáma:
Egyházközségünkhöz a következő helységek tar-
toznak:
.....
Lelkészünk:
Gyülekezeti felügyelőnk:
Egyházmegyénk neve:
Esperesünk:
Egyházmegyei felügyelő:
Egyházkerületünk neve:
Püspökünk:
Egyházkerületi felügyelőnk:
A Magyarországi Evangélikus Egyház elnök püs-
pöke:
országos egyházi felügyelője:

❖ TARTALOM ❖

Első rész

EGYHÁZUNK ALAPVETŐ TANÍTÁSA	5
I. Konfirmációra készülök (1–6)	7
II. Meg vagyok keresztelve (7–12)	10
III. Isten szól hozzánk (13–22)	14
IV. Isten megtérésre hív (23–29)	19
V. Jézus a Megváltó (30–35)	23
VI. Istené vagyok (36–49)	27
VII. Istennek élek (50–61)	32
VIII. Bűnbocsánatból élek (62–70)	38
IX. Úrvacsorát vehetek (71–75)	42
X. Beszélhetek Istennel (76–85)	46
XI. Cselekszem Isten akaratát (86–102)	51
XII. Isten mindent megújít (103–111)	58

Második rész

RÖVID EGYHÁZTÖRTÉNET, EGYHÁZMISMERET	63
---	----

Harmadik rész

IMÁDSÁGOK	103
-----------	-----

Magyarországi Evangélikus Egyház
Sajtóosztálya, Budapest
Felelős kiadó Kendeh K. Péter
A rajzokat készítette Mezősiné Tóth Ágota
Műszaki szerkesztés és borítóterv Galgóczi Andrea
A borító Willy P. Burkhardt
felvétele felhasználásával készült.
Nyomta és kötötte az ETO-PRINT Kft.
Felelős vezető Balogh Mihály

ISBN 963 7470 62 X